

Έκταση: 3.808 τ. χλμ. **Κάτοικοι:** 3.894.573 (2011: 3.812.330) **Πρωτεύουσα:** Αθήνα

Πληθυσμός περιφέρειας πρωτεύουσας: 3.072.922

Μικρή σε έκταση, το νοτιότερο άκρο της βαλκανικής Χερσονήσου, η Αττική έχει μεγάλη ιστορική, πολιτική και οικονομική σημασία. Στο λεκανοπέδιο της απλώνεται η Αθήνα, το κέντρο του αρχαίου ελληνικού κόσμου, η κοιτίδα του κλασικού πολιτισμού, η σημερινή πρωτεύουσα της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Στην Αττική κατοικούν 3.894.573 άνθρωποι, δηλαδή πάνω από το 1/3 του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Από αυτούς, οι 3.072.922 ζουν στην περιφέρεια της πρωτεύουσας. Πρόκειται για το ενιαίο σύστημα πόλεων και προαστίων που μαζί με τον Πειραιά αποτελεί την καρδιά και τον εγκέφαλο της Ελλάδας. Είναι το διοικητικό, πολιτικό, οικονομικό και πνευματικό κέντρο της.

Ορεινή χώρα, η Αττική καταλαμβάνει το νοτιοανατολικό άκρο της Στερεάς Ελλάδας με τη μορφή μιας χερσονήσου που χωρίζεται από την γειτονική Βοιωτία με τα αττικοβοιωτικά βουνά Κιθαιρώνας (1409 μ.) και Πάρνηθα (1.413 μ.). Χωροταξικά, γειτονεύει και με τον νομό Κορινθίας με όρια τα Γεράνεια όρη (1.351 μ.) στη στερεοελλαδική περιοχή και το Δίδυμο στην πελοποννησιακή ακτή, ενώ σ' αυτήν ανήκουν και τα μακρινά νησιά Κύθηρα και Αντικύθηρα (νότια της Πελοποννήσου).

Περιλαμβάνει τους νομούς Αθηνών, Ανατολικής Αττικής, Δυτικής Αττικής και Πειραιά. Αριθμεί 89 δήμους και 61 κοινότητες με συνολικά 439 οικισμούς. Στην μακρινή αρχαιότητα είχε αρχικά δώδεκα δήμους που έφτασαν κάποια στιγμή να γίνουν 172, με κύρια κέντρα την Αθήνα, τον Πειραιά και την Ελευσίνα.

Τα βουνά Αιγάλεω, Πεντέλη (1,109 μ.), Υμηττός (1.026 μ.) μαζί με την Πάρνηθα σχηματίζουν τα όρια του λεκανοπεδίου της Αθήνας. Συνέχεια της Πάρνηθας είναι το όρος Αιγάλεω με τις δύο κορυφές του, το Ποικίλο και το βουνό του Σκαραμαγκά που καταλήγει στον κόλπο της Σαλαμίνας, χωρίζοντας το λεκανοπέδιο από το γύρω από την Ελευσίνα Θριάσιο Πεδίο. Το όρος Πατέρας (1.175 μ.) χωρίζει το Θριάσιο πεδίο από τον κάμπο της Μεγαρίδας.

Ανατολικά του Υμηττού και της Πεντέλης απλώνεται η πεδιάδα των Μεσογείων και πιο βόρεια του Μαραθώνα, ενώ μικρή πεδιάδα εκτείνεται και γύρω από τον Ωρωπό, βόρεια της Πάρνηθας, στα σύνορα με τη Βοιωτία. Στο προς τη νοτιοανατολική άκρη της τμήμα υψώνεται το Λαύριο, με απόληξη το ακρωτήριο του Σουνίου. Βρέχεται από τον Σαρωνικό και τον Ευβοϊκό Κόλπο και περιστοιχίζεται από τα νησιά Σαλαμίνα, Αίγινα, Ψυτάλλεια, Φλέβες, Ελεούσα, Νησί του Πατρόκλου (Γαϊδουρονήσι), Νησί της Ελένης (Μακρόνησος) κ.λπ.

Ο υδροκεφαλισμός της πρωτεύουσας δημιούργησε νέο διοικητικό σχήμα, την «περιφέρεια πρωτεύουσας» στην οποία υπάγονται ο δήμος Αθηναίων μαζί με άλλους 44 δήμους του νομού Αθηνών, επτά του νομού Πειραιά και τέσσερις (μαζί με τρεις κοινότητες) του νομού Ανατολικής Αττικής (όλη δηλαδή η κατοικημένη περιοχή του λεκανοπεδίου).

Η Αθήνα έχει διαδραματίσει μεγάλο ιστορικό, πολιτικό και οικονομικό ρόλο. Στη μακρά της ιστορία της αποτέλεσε σταυροδρόμι λαών και κέντρο πολιτισμών. Υπήρξε το κέντρο του αρχαίου κόσμου, ο φάρος του κλασικού πολιτισμού. Σήμερα είναι η πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους και το κέντρο ενός συστήματος πόλεων που μαζί με το λιμάνι του Πειραιά αποτελούν το πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας.

Η Αττική συγκεντρώνει περίπου το 40% του πληθυσμού της χώρας, μεγάλο μέρος της βιομηχανίας και το μεγαλύτερο του εμπορίου. Είναι ο διοικητικός, πολιτικός, οικονομικός και πνευματικός ομφαλός της Ελλάδας.

Κλιματολογικά, το λεκανοπέδιο της Αττικής θεωρήθηκε προνομιούχο. Επιβαρύνθηκε όμως από τις «οχλούσες» βιομηχανίες, την κίνηση των αυτοκινήτων, την πυκνή δόμηση και τις καταστροφικές πυρκαγιές.

Εκτός από τη Αθήνα και τον Πειραιά, το πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας περιλαμβάνει τους δήμους: Αγίων Αναργύρων, Αγίας Βαρβάρας, Αγίου Δημητρίου, Αγίου Ιωάννη Ρέντη, Αγίας Παρασκευής, Αργυρούπολης, Αιγάλεω, Αλίμου, Αμαρουσίου, Βύρωνα, Βούλας, Βουλιαγμένης, Βριλησίων, Γλυφάδας, Γαλατσίου, Δάφνης, Δραπετσώνας, Εκάλης (κοινότητα), Ελληνικού, Ζωγράφου, Ηρακλείου, Ηλιούπολης, Ιλίου, Καισαριανής, Καλλιθέας, Κερατσινίου, Κηφισιάς, Κορυδαλλού, Καματερού, Λυκόβρυσης, Μοσχάτου, Μελισσίων,

Μεταμόρφωσης, Νέας Ιωνίας, Νέας Σμύρνης, Νέας Φιλαδέλφειας, Νέου Φαλήρου, Νέας Ερυθραίας, Νέας Πεντέλης (κοινότητα), Νέας Χαλκηδόνας, Νέου Ψυχικού, Νίκαιας, Παλαιού Φαλήρου, Παλαιάς Πεντέλης (κοινότητα), Περάματος, Πετρούπολης, Πεύκης, Περιστερίου, Ταύρου, Υμηττού, Φιλοθέης, Χαλανδρίου, Χολαργού, Ψυχικού.

Πρόκειται για χωριστές πόλεις αλλά με αμοιβαία οικονομική δραστηριότητα. Μόνο τεχνητός διοικητικός διαχωρισμός υπάρχει. Η Αθήνα και ο Πειραιάς αποτελούν τον πυρήνα, που γύρω του αναπτύσσονται οι άλλοι δήμοι είτε ως προάστια είτε ως συνοικίες.

Ο πληθυσμός της περιφέρειας πρωτεύουσας αυξάνεται ραγδαία τις τελευταίες δεκαετίες. Ενώ το 1991 υπήρχαν 1.852.709 κάτοικοι, στην απογραφή του 2001 καταγράφηκαν 3.072.922. Αύξηση υπέρμετρη σε σχέση με τον μέσο όρο της χώρας.

Ο σχηματισμός:

Στην αρχή της Κρητιδικής περιόδου, πριν από 140 εκατομμύρια χρόνια, άρχισε να γεννιέται η Πελαγονική οροσειρά, ένα βουνό που η στενή του ραχοκοκαλιά ξεκινούσε από τη σημερινή περιοχή στα βόρεια του ποταμού Αξιού, περνούσε τον Όλυμπο και τη σημερινή Ανατολική Θεσσαλία κι έφτανε ως τη Βόρεια Εύβοια. Ακολούθησε, αργότερα, η Αττική με τη Νότια Εύβοια και μερικά από τα νησιά των Κυκλάδων. Ήταν πριν από 35.000.000 χρόνια, όταν ολοκληρώθηκε ο σχηματισμός του τριγωνικού κομματιού γης που σήμερα ονομάζεται Αττική.

Οι τετράποδοι κάτοικοι:

Όταν, πριν από 13 εκατομμύρια χρόνια, το ηφαίστειο της Σαντορίνης κάπως ηρέμησε, η γη

της Αττικής είχε αποκτήσει έναν ομαδικό τάφο στο Πικέρμι, αληθινό μουσείο της φύσης και πολύτιμο ευρητήριο των ζώων της εποχής. Το σκηνικό θύμιζε στέπα: Αραιή βλάστηση με θάμνους και χωρίς πολλά νερά.

Ζούσαν εκεί τουλάχιστον 53 διαφορετικά είδη ζώων, με την πλειοψηφία του ζωικού πληθυσμού να κατέχουν τα ιππάρια: αλογάκια με τρία δάχτυλα σε κάθε πόδι, με ύψος που δεν ξεπερνούσε το 1 μέτρο και 30 εκατοστά.

Υπήρχαν ακόμη δεινοθήρια (τεράστια ζώα τεσσάρων μέτρων με προβοσκίδα), και οι πρόγονοι των ελεφάντων, οι μαστόδοντες με τους τέσσερις πελώριους χαυλιόδοντες και τον μεγάλο όγκο, καθώς και ρινόκεροι και μαχαιρόδοντες. Κι ακόμα, κυκλοφορούσαν λιοντάρια, καμηλοπαρδάλεις, ύαινες, αντιλόπες, σκυλιά, ελάφια, γουρούνια, χελώνες, στρουθοκάμηλοι κι ένα πλήθος από πουλιά που μπορούσαν να πετάξουν. Μικρά τρωκτικά κατοικούσαν στις σπηλιές. Και μέσα σ' αυτή την ετερόκλητη κοινωνία κυκλοφορούσε ένα είδος εξελιγμένου πιθήκου, που κάποιοι υποστηρίζουν πως είχε πια κατέβει από τα δέντρα και περπατούσε με τα τέσσερα. Πέθαναν όλα μαζί, πριν από 13 εκατομμύρια χρόνια.

Μια τοπική γεωλογική αναστάτωση βούλιαξε το έδαφος ξαφνικά και τα παράσυρε στον χαμό, ήταν η πρώτη άποψη. Πέθαναν σε διάφορα σημεία και παρασύρθηκαν από τα ορμητικά ρέματα, ήταν μια δεύτερη εκδοχή. Φυσά τακτικά στην Πεντέλη με πάνω από επτά μποφόρ και ισχυρούς βορειοδυτικούς ανέμους κι αρκούσε ένας κεραυνός για να ξεσπάσει μια μεγάλη φωτιά και να τα κυνηγήσει από τις πλαγιές του βουνού προς το Πικέρμι, ήταν μια τρίτη άποψη: Μια φωτιά σαν κι αυτές του καλοκαιριού του 1995 του 2009 που ανάγκασε τα ζωντανά να τρέχουν σαν τρελά για να γλιτώσουν. Έπεσαν στον γκρεμό κι αφανίστηκαν κι απόδειξη είναι πως υπάρχουν πολλά ίχνη από κατάγματα στα απολιθωμένα κόκαλά τους.

Ό,τι και να συνέβη, το Πικέρμι είναι πια ένα μουσείο της φύσης. Από το 1838, όταν ένας Βαυαρός στρατιώτης έπεσε πάνω σε απολιθωμένο κόκαλο, ως τις μέρες μας, εξακολουθούν και βρίσκουν εκεί απολιθώματα. Όμοια αλλά σποραδικά κι όχι σε τόσο πλούσια ποικιλία βρέθηκαν στην Εύβοια, στη Σάμο, στη Θεσσαλία και στα περίχωρα της Θεσσαλονίκης. Αντίστοιχα έχουν εντοπιστεί στη Σερβία, στην Αγγλία και στην Ισπανία.

Η ονομασία:

Αρχικά, την έλεγαν Ακτή και είχε Πελασγούς κατοίκους. Έπειτα, ήρθαν οι Ίωνες, αναμιχθήκαν με τους Πελασγούς και την είπαν Ιωνία. Οι αρχαίοι Αθηναίοι όμως απεχθάνονταν να ονομάζονται Ίωνες καθώς θεωρούσαν τους εαυτούς τους αυτόχθονες. Η ονομασία άλλαξε και έγινε Αθίς, Ακτική, Μοφοπία, Ιάς, για να καταλήξει να λέγεται Αττική.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 6.3.2010)